

אשיחה בחוקיק
נקודה של התבוננות וחיון
על פרשת השבוע

יחוד השבת
דרכי עבודת ה'
הנלמדים מהלכות שבת

הזהירות שלא לפגל את הקרבן כאשר עוסקים ב'שופטים' ו'שוטרים'

בפרשת השבוע נאמר (ו' א) "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת ה' אלהיך הוא", וכתב רש"י "כל דבר רע" - "אזהרה למפגל קדשים על ידי דיבור רע". וכתב הרמב"ן, שאף שכבר הוזכר על כך הכתוב בחומש ויקרא, "החזיר האזהרה הזאת בעבור הישראלי המקריב שלא יפגל בשחיטה". והיינו, שכיון ששחיטה כשירה בזה, הוצרך הכתוב לחזור על אזהרה זו עבור כל ישראל. וכיון שפסוק זה חזר ונשנה להורות שאיסור זה שייך לכל ישראל, נבוא בס'ד להתבונן וללמוד כיצד איסור זה נוגע [בפנימיות] לכל אחד ואחד, ובכל עת ועת.

והנה, פרשת 'שופטים' ו'שוטרים' יפה נדרשת בספרה"ק על עבודת התשובה, בה עוסקים בימים אלו כהנהגה לראש השנה. ובחז"ל הק' (דברים רבה ה' ו) מבואר שמתחילת הפרשה יש ששה ציונים מיוחדים הנוגעים לעסק המשפט, והשישי שבהם הוא איסור פיגול, וכך אמרו: "בוא וראה, שש מעלות היה לכסא של שלמה וכו', בפרשה זו כתובים ששה דברים בלא תעשה, ואילו הן 'לא תטה משפט וכו', 'לא תזבח לה' אלהיך שור ושה', הרי ששה. והיה הכרוז עומד לפני כסאו של שלמה, כיון שהיה עולה מעלה הראשונה, היה כרוז 'לא תטה משפט' וכו', ששית 'לא תזבח' וכו'.

מבואר, שהציוני להיזהר מפיגול אינו נוגע רק לעבודת הקרבנות, אלא הוא המשך של פרשת 'שופטים' ו'שוטרים', והוא נוגע לענין שלמות המשפט, והדבר אומר דרשני.

והבנת הדברים, שהנה כל עסק התשובה ודקדוק המשפט הוא כדי שהאדם יבוא לפני קונו זך ונקי, בבחינת קרבן תמים ושלם, כמבואר הרבה בספרה"ק שעסק התשובה הוא כענין ביקור הבהמה טרם ההקדשה [ראה משנ"ב תקפ"ו אודות אמירת סליחות ד' ימים לפני ראש השנה]. ולכן הכתוב מזהיר, שאמנם כל יהודי צריך לשפוט ולדון את עצמו, ולא ליקח שוחד אלא לדון 'דין אמת', אולם אחר כל זאת יש להיזהר ביותר שלא לפגל את הקרבן בדיבור, והיינו שלא לדבר סרה על עצמו, שכן בכך האדם פוגם ופוסל את הקרבן ח"ו.

אזהרה זו נצרכת ביותר כאשר עוסקים בעבודת התשובה, דהיינו ב'שופטים' ו'שוטרים' תוך לך, שכן כאשר עוסקים בחשבון נפש ופשוט המעשים, הנטיה הטבעית היא לדבר על עצמו "כל דבר רע". ויש שסבור שהו חלק ממצות התשובה, עד ש"כל המרבה הרי זה משובח". אך הכתוב מזהיר על כך ואומר ש"תועבת ה' אלוהיך הוא".

וכמו שכתב הרמב"ם בעל ה'בית אהרן': "לא תעשה לך פסל - שלא תעשה עצמך פסול. ואל תהי בו לכל אדם - שלא תבזה את עצמך". ובאמת, כאשר האדם עושה עצמו 'פסול ומבוזה' את עצמו, יש בכך סתירה לעצם עבודת התשובה, כמו שכתב בספר אור לשמים (פרשת מסעי), שישנם כאלו 'אשר יש להם נשמות גדולות אשר יוכלו להאיר תבל בכל קדושתם, ולהתנשף שפע לעולם הזה על ידי תפילתם, אבל היצר הרע מראה חסרונם ומסתכלים תמיד בשפלותם, ועל ידי זה בלתי אפשר להינשא עצמם למעלה".

נמצא, שכאשר האדם 'מפגל את הקרבן' - 'עושה עצמו 'פסול ומבוזה' את עצמו, הוא עלול להתרחק על ידי זה מהש"ת, שזה היפך המכוון מעבודת התשובה.

וכבר הובא דברי הרמב"ן שפסוק זה חזר ונשנה עבור הישראליים, ולענינו יתפרשו הדברים - שלא רק הכתובים הקדושים משרתי השם ראויים וצריכים לדבר בעיקר על החלק הטוב, אלא כל יהודי מצווה שלא להטיל בעצמו מום. שכן עסק התשובה צריך להיות מתוך התבוננות בטוב שיש בו, ובתורה ומצוות שזכה לקיים, ועל ידי זה יזכה להיות 'מוסיף וחולף', שכן "יש לו מנה רוצה מאתיים".

וגם כאשר נראה לאדם שררע שבו הוא יותר מהטוב, ובאמת הוא כולו מלא חטאים ח"ו, אך המסירות נפש להאמין לדברי הצדיקים שמאירים ליהודי את הטוב שלו, זה נופא בבחינת קרבן לפני ה', ובכך יזכה לעודד את אור קדושת נשמתו, ויזכה לתשובה שלמה, מתוך אהבת ה' וקירבתו.

(אשיחה בחוקיק' שיחה ג תשפ"ו)

דברי פתיחה למאמרי 'סידורא דפת' -

"לחם מן השמים" לעומת "ביצעת אפיק תאכל לחם"

"אבות מלאכת ארבעים חסר אחת, הזורע וכו' והאופה". סדר מלאכות שבת נפתח בתהליך 'יצירת הפת' [ואחר כך 'יצירת המלבושים]. והדברים נוגעים לחטא אדם הראשון, ששורשו בהיפך האמונה, והחטא גרם לל"ט קללות, וכיון שבשבת מאירה האמונה, ממילא מתבטלת הקללה, והל"ט מלאכות-קללות נחפזות לטל חיים. ולכן סדר מלאכות שבת נפתח ב'סידורא דפת', ובהמשך 'סידורא דמלבוש', שעניינם אלו נוגעים לחטא הקדמוני ולחיון האמונה. ונפתח בהבנת שייכות הדברים ל'סידורא דפת', בה נוטל היהודי חיותו, שהיא 'יצירה שמימית', ועושה בה פעולות על דעת עצמו: מרגע הרכנסה אל האדמה [ווי'ה] ועד הרכנסה לתוך [אפה]. ויש בכך חידוש, שאף שמלאכת הפת היא מעשה ידי אדם, שבמו ידיו זרע וקצר וכו' ובפרט מהותיותו ואילו, ששינה את החיטה ועשה ממנה קמח, ובחכמתו הכין ממנה 'יצירה חדשה הנקראת 'פת', אך את כל המעשים המהותיים הללו משיב יהודי אל הש"ת, כי ממנו הכל.

הן מלאכת הפת תחילתה אמונה, כלשון הירושלמי (הובא בחז"ל שבת לא) "שמאמן בחי העולמים הזורע, וסופה אמונה, לאחר האפה, כאשר נישג לקבוע סעודתו על הפת, ומקדים ומבדך בשם ומלכות למלך העולם שהוציא לחם זה מן הארץ". כי "לחם זה, אף על פי שהוא 'מן הארץ', נעשה בקדושת 'לחם מן השמים' מאחר שמכיר שה' יתברך הוא תוחן" (מחשבות דרד"ק אות ט).

בהסתכלות כזו מהפך יהודי את הקללה לברכה, שכן טיחת הכנת הפת נגרמה בעטייה של אכילת 'עץ הדעת' - "ביצעת אפיק תאכל לחם", ובנוסף לזאת גם אותו החטא לגידת המיתה, שמשמעותו ניתוק ופירוד. ולכן הכנת הפת [לאחר החטא] עלולה לגרום לריבוי הישות ולפירוד בין היהודי לקונו, וכמאמר צדיקים שלחם הוא מלשון 'מלחמה', שכן האכילה היא זמן של מלחמה רוחנית, האם ליפול בריחוק מהש"ת, או אדרבה להתקרב להש"ת מתוך האכילה. אך תחת ליפול במלחמת היצר, מגיע היהודי ומיחם את הצלחתו להש"ת, מתוך אמונה שהוא ה'בורא מנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עושה ועושה ויעשה לכל המעשים".

והנה, בדורות האחרונים נסיון האמונה פשט צורה כהאסתכלות כזו מהפך יהודי את הקללה לברכה, שכן טיחת הכנת הפת נגרמה בעטייה של אכילת 'עץ הדעת' - "ביצעת אפיק תאכל לחם", ובנוסף לזאת גם אותו החטא לגידת המיתה, שמשמעותו ניתוק ופירוד. ולכן הכנת הפת [לאחר החטא] עלולה לגרום לריבוי הישות ולפירוד בין היהודי לקונו, וכמאמר צדיקים שלחם הוא מלשון 'מלחמה', שכן האכילה היא זמן של מלחמה רוחנית, האם ליפול בריחוק מהש"ת, או אדרבה להתקרב להש"ת מתוך האכילה. אך תחת ליפול במלחמת היצר, מגיע היהודי ומיחם את הצלחתו להש"ת, מתוך אמונה שהוא ה'בורא מנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עושה ועושה ויעשה לכל המעשים".

עבודת קודש זו היא תכלית תיקון חטא אדם הראשון - שהעבד החומרי של הבריאה אינו כולל 'יש הנפד' ממקור החיים נצחיים, אלא כולו אומר כבוד אלוהים, אור יקרות המתגלה בלבשו גשמי בתוך 'עולם העשייה'.

מכון שבתך רסיסי אור על סדר הה' היומי

"ימים עסקניות הם" | טומאה וטהרה - חיבור ופירוד | טומאות ימים לעומת "יהי ידיו אמונה"

הוא בידים, שהם אלו שיוצרות עושות ופועלות, ולכן הם שורש אחיזת הישות שבבריאה, כמו שהכתוב מזהיר שלא לומר "סחוי ועצם יד עשה לי את לחי זה", אלא "וזכרת את ה' אלהיך כי הוא העתך לך כח לעשות חיל". וזוהי הכוונה בדברי חז"ל ש'ימים עסקניות הן', שכן הימים מתעסקות תמיד ביצירה ועשייה, ולכן הן עלולות לגרום למחשבות של היפך האמונה. ומטעם זה כל כך החמירו בטומאות הימים.

ולעומת ההזהרות הנדרשת בענין הימים, שעלולות לבטא ולגרום את היפך האמונה, הרי שבקדושה ובתיקון נאמר (שמות י"ז ב) "יהי ידיו אמונה", וכתב התרגום "פרישן בצלח", והיינו שכאשר יהודי מתפלל להש"ת בפרישת כפיים, המכוון הפנימי בכך שהוא מכיר ויודע שאין ב'ידו' מאומה וזולת מה שיתן לו קונו. נמצא, שלעומת חשש וסדר טומאה שעלולים ליפול על ידי עסק הימים, ניצבת עבודת התפילה, שמזככת את האדם ומקרבת אותו לקונו.

(מכון שבתך' עמוד תרפ)

תחשוב שום דבר להיות ראוי ליינו שבו עד שעת גמר מלאכתו וכו'. ולפי שדרך בני אדם בקצת פירות וירקות להדיחן מעפרן טרם שיאכלו אותן, היה הענין לאמר על כולן דרך כלל שלא יהיו נקראין 'אכיל' עד שיוכשרו במים".

והבנת הדברים, שכן מות הטהרה היא חיבור הדבר עם שורשו הרוחני, שהוא דבר ה' שמחיה אותו. ואילו הטומאה היא הפירוד מהחיות הפנימית והרוחנית. עד שהדבר נעשה למציאות יש לעצמו. ולכן המת הינו 'אבי אבות הטומאה', שהרי הוא נהג בל נשמה. וכמו כן כל שאר הלכות טומאה וטהרה סובבים על ענין זה - שכאשר החפץ הוא 'מציאות לעצמו', שייך בו יותר אחיזה ושייכות לטומאה. ומידה טובה מרובה, שהטהרה נעשית על ידי כניסה למקוה של מים המכונים שלא על ידי הפיסת בני אדם, ובכך מתחברים שוב לבריאה בעזרתה, כפי שבראה הש"ת.

בדברים אלו יובן מה שמצינו תומרות מיוחדות בהלכות טהרת הימים, שכן עיקר מקום הבחינה של האדם האם להיות 'דא אריכתא' של הש"ת, ולחיות כלי לגילוי כבודו בעולם, או ח"ו להיפך, להיות 'מציאות לעצמו' -

"טטלים מן לידים" (תולין קי). הגמרא אצטנו עוסקת בענין טהרת הימים מטומאתם. סוגיא זו מוזכרת רבות בש"ס, ואמרו חז"ל (ושבת יד.) שלכן גזרו טומאה דזוקא על הימים, שכן "ימים עסקניות הם", "ונענין בבשרו ובמקום העינופת" (רש"י שם). ובס"ד נוסף ונתבאר בעומק הדברים.

הנה כלל ידוע הוא בהלכות טומאה, שכשם שלא שייך טומאה בקרקע עולם, כך גם במחובר לקרקע - כל עוד הדבר מחובר למקור חיזונו, לא שייך בו טומאה. ויותר מכך: גם לאחר עקירת העץ ממקרקע, כל עוד אינו 'מציאות לעצמו', אינו מקבל טומאה. ולכן 'פשוטי כל עין' אינם מקבלים טומאה, שכן הם לא נעשו [לגמרי] מטבע בריאתם, ורק כאשר היה להם 'תוך', ובכך הם יהיו 'כלי', דהיינו 'מציאות לעצמם', אז יהיו ראויים לקבל טומאה.

והוא הדין בפירות, שאינם מקבלים טומאה עד שיתון עליהם אחד מהשבעה משקים, ובספר החינוך (מצה קט) ביאר את טעם הדבר: "לפי שהטהרה לא

לא יִהְיֶה לַפְּתָיִם הַלּוּיִם כָּל שֶׁבֶט לְזֵי חֶלֶק וְנִחְלָה עִם יִשְׂרָאֵל אִשִּׁי ה' וְנִחְלָתוֹ יֵאָבְדוּ וְגו'. ה' הוּא נִחְלָתוֹ (יה א-ב).

הלויים הם חלקו ונחלתו של מקום: שייכות הדברים לשם 'לוי' ולמזוהת עבודת הלויים, ולמשה רבינו ויהושע בן נון

והנה, משה רבינו עלה ונתעלה ונבחר מתוך שבט לוי, והוא זה שקיבל את התורה מהש"ת ומסרה לבני ישראל. והנה בספור לידתו מודגש היחס שלו ללוי - "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי". ולפי מה שנתבאר יובן המכון בכך, שכן מהות עבודתו של משה רבינו היא חיבור ודביקות נשמות ישראל עם קונם, שעל שם זה הוא נקרא 'חבר' (פגילה יג), ולכן בספור לידתו מודגש שוב ושוב השם 'לוי'.

ואחר שנתבאר שייכות סוגיא זו למשה רבינו, יש להוסיף ולדאוג את המשך הדברים אצל תלמידו הגדול - יהושע בן נון, שאמנם הוא היה משבט אפרים, אך הוא זכה לעיבוד נשמת 'לוי', כמו שכתב האריז"ל שבכל המרגלים התעברה נשמת ראש השבט, ויהושע בן נון נכנס במקום משה רבינו [שהיה משבט לוי] ולכן הוא זכה לעיבוד נשמת לוי. ויש לומר שהוא זכה לכך על ידי גודל החיבור והדביקות שהיו לו עם משה רבינו, כמו שנאמר "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל".

(הבינו ואחיה פרשת ויחי עמוד תרמו, 'צפורה אמרת' ח"א עמוד מו)

הכתוב אומר שהש"ת הוא נחלתם של הכהנים הלויים. שורש הדבר נעוץ בראש השבט, לוי בן יעקב, שהיה העשירי מהבנים מלמטה למעלה, ועל כן הוא נבחר להיות המעשר, חלקו של מקום. כדברי חז"ל (תנחומא קורח יב): "העשירי למפרע לוי וכו', ונתנו מעשר למקום, לקיים 'וכל אשר תתן לי עשר אנעשרנו לך'". הרי שלוי היה המעשר, והוא נבחר לעמוד לשרת לפני ה' ולדבקה בו ביותר.

הדבר נרמז בשם 'לוי', שהוא מלשון חיבור ודביקות, כמו שאמרה לאה בלידתו (בראשית כט ד): "הפעם ילדה אשה לי בן, וילדתי לו שלשה בנים על כן קרא שמו לוי", והיינו מלשון חיבור ולויה (כלשון הכתוב מלכים א ז לו). הרי שבלידת לוי היתה שלימות מסוימת בחיבור של יעקב עם לאה, והוא רמז למחותו של לוי, שעבודתו היא לקרב ולחבר את נשמות ישראל להש"ת [שזה נרמז בחיבור של יעקב ולאה].

ואחר שנתבאר שמהות עבודת הלויים היא הדביקות עם הש"ת, מובן מה שהש"ת הוא זה שקרא את שמו 'לוי', כמו שכתב רבנו בחיי (שם, ועיי' ש"ס רש"י) "על כן קרא שמו לוי. חוזר להקב"ה, ולכן לא אמר 'קראה', כי הוא יתברך הקורא והמחברו לעבודתו".

החפץ חיים

הסתכלות פנימית על שמירת הלשון מתוך פרשת השבוע

העבודה הפנימית בעת נסיון בקבלת לשון הרע

ואכן, חז"ל משווים ומדמים שני חטאים אלו, חז"ל (ירושלמי יומא ז א): "שני דברים לא היתה בהן כפרה, וקבעה להן התורה כפרה. ואלו הן: האומר לשון הרע, וההורג נפש בשגגה. האומר לשון הרע לא היתה לו כפרה וקבעה לו התורה כפרה - זוגי המעיל, 'זהה על ארון לשרת ונשמע קולו, יבוא קול ויכפר על קול. וההורג נפש לא היתה לו כפרה וקבעה לו התורה כפרה - מיתת כהן גדול".

והבנת הדברים, שבשני חטאים אלו האדם עלול לחשוב ש"את הנעשה אין להשיב", שהרי הוא רואה בעיניו את גודל החורבן שגורם בהיסח הדעת, ומתוך כך עלול ליפול מאד בדעתו, מה שיגורם לו לבחינת 'עבירה גוררת עבירה' ח"ו. ועל כן תיקונו הוא בכח הכהן גדול, שמתעסק בגילוי והארת קדושת ישראל הטמונה בכל יהודי, בכל מצב שהוא. ובכח הכהן גדול זוכה יהודי לאמונה בכח התשובה, ומתוך עומק שפלותו יזכה לחזור ולתקן מה שעיוות.

ויש להוסיף ולבאר בזה מה שפרשת רוצח בשגגה [בפרשת מסעי] נחתמת בחיבות "ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל". וכתב רש"י: "אף בזמן שהם טמאים שכניה ביניהם".

ויש לבאר מה שפרשת רוצח מסתיימת בחיבות מופלאות אלו, שיש בכך משום הכנה לצידה לדרך לגלות האחרונה שבאה בעוון שנאת חנם וחטא הלשון (יומא טז), והכתוב מבשר שבכל מצב "שכינה ביניהם".

והדברים שייכים ביותר להלכות רוצח בשגגה, שמגלין את רבו עמו, שנאמר "וחי", ודרשו חז"ל (מסכת י. "עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא". והיינו שגם בעידו בעיר מקלט, בתכלית הריחוק והגלות - גם שם דואגת לו התורה שיחיה, חיים רוחניים באור התורה. וכמו כן כלל ישראל מתבשרים [בסוף פרשת רוצח] שגם בגלות הארובה "שכינה ביניהם" - מגלים את 'דבם' עמם כביכול, לחיותם ולהאיר להם את דרך החיים ודרך התורה בכל מצב שהם.

(מורפא לשון עמוד תק)

"וְזֶה דְּבַר הַרְצָה וְגו' אֲשֶׁר יָכָה אֶת רַעְיוֹ בְּבָלִי דַּעַת וְהוּא לֹא שָׁנָא לוֹ מִתַּמַּל שְׁלֵשׁם וְגו' הוּא יָנוֹס אֶל אֶחָת הָעָרִים הָאֵלֶּה וְהָיָה יוֹט ד-ה)

בפרשת השבוע מאריכה התורה בדרכי הכפרה של רוצח בשגגה. וכאשר נתבונן בדברים נראה שיש להם שייכות לחטא הלשון, ובא זה ולימד על זה.

הנה חטא הלשון נדמה לרציחה, כמו שנאמר (משלי יח כא) "מות וחיים ביד הלשון", ועוד נאמר (תהלים נז ה) "בני אדם שנייהם תנית ולשונם חרב חדה". וכן אמרו חז"ל (ערכין טו.) "לשון הרע הורגת שלושה", ועוד אמרו (תנחומא מצורע) "קשה לשון הרע כשפיכות דמים".

וכשם שייחודה התורה פרשה שלימה לכפרת הרוצח בשגגה, כמו כן אנו רואים בכתובים התעסקות מיוחדת עם דיבור לשון הרע בשוגג, וכך אמר שלמה המלך בחכמתו (קהלת ה ה): "אל תיתן את פִּיךָ לחטאי את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך", ודרשונו חז"ל על חטא הלשון: "אל תאמר בשגגה הוצאתי הדיבור מפִּי" וכו' (תנחומא שם. וראה עוד מש"כ הרמב"ם דעות ז ד).

ובאמת, עיקר הנפילה בחטא הלשון הוא בשוגג, ולא נחשדו ישראל להיות מלכת מספרי לשון הרע, לישוב וליתן באחיהם דופי. ומה שאמרו חז"ל (בבא קמא) "כולם באבק לשון הרע", אין הכוונה למיזיד ח"ו, אלא לשגגה גמורה, העלולה לבוא בתוך ריבוי הדיבורים שבין בני האדם.

אך גם השוגג צריך לכפרה, שכן "היה לו לבדוק ולדקדק, ואילו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות, לא היה בא לידי שוגג, ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה ואחר כך יעשה, צריך כפרה" (רמב"ם שו"ע הו). וביותר שייכים הדברים בחטא הלשון, שלפעמים בחוסר זהירות של רגע נאמרים מילים שיש להם השלכות לשנים רבות, והרי זה כעין הרוצח בשגגה, שברגע אחד של היסח הדעת גורם לחורבן נורא.

אהב ימים לדאוג טוב

ימי הלולא - ראיית הטוב וקירבת ה' במשנתם של צדיקי הדורות

הרה"ק ר' יקותיאל יהודה ב"ר אלעזר ניסן זיע"א | בעל ה'ייטב לב' | ו' אלוה תרמ"ג

הדורות שיצאה מהייטב לב, דורות של מסירות נפש בקנאות דקדושה למען שמו יתברך.

וכמה יש ללמוד מכך כאשר עומדים בפרק 'ראש מקדש', ולפעמים סבורים שאם יקבלו סכסם גדול יותר יוכלו לשקד על התורה ועל העבודה, וכו', כנודע מחשבות אלו אצל בני אדם. אולם דעת בעלי' בתם היפה דעת תורה - שכן חז"ל הק' אומרים שהתורה מתקיימת דיקא במי שמטמא עצמו עליה, ועל ועוסק בה מתוך הדחק. וכמו שרואים לפעמים בחוש, שדיקא על ידי המטמא נרמז שהאדם יצא מאוהלה של תורה.

דברים אלו לא ללמד על עצמם יצאו - על עניני 'ראש מקדש', אלא על כל תקופות החיים ומצבי הנפש, שלפעמים האדם עלול לחשוב שהוא יוכל לעלות ולהתעלות רק כאשר כל הענינים הגשמיים יהיו מסודרים, ולא יהיו לו טרדות, אולם על כל זה באו דברי חז"ל "הוזהרו בבני עניים", היינו המצבים הקשים והגשמיים, שהם בבחינת 'עניים' בדעת, אולם באמת "מהם תצא תורה" - מזמנים אלו יזכה לנקודה הפנימית בתורה ומצוות וקירבת ה'.

(קול הלשון, שיעור מס' 3907701, 'בצל חמדת' ח"ב מאמר קכא)

ובכן תן פחדך וכו' ואימתך. לכאורה אות כ' יתיר היא, דהיה לו לומר פחד ואימה. ויתבאר על פי דאיתא באבות 'זיהי מורא שמים עליכם, ועיי' בפירוש הרב ותו"ט. ולי אפשר לומר, כי עיקר יראה היא הבאה מכח האבה, וכמים הפנים לפנים יאהב ה' אותו, לכן ירא מחטא שלא ינתק מוסרות אהבה. וענין אהבה זו תמצא בהקב"ה לישראל, שנאמר 'אהבתי אתכם אמר ה'". וכמו כן 'יראה' - שירא שלא ינתק האהבה על ידי חטא בני אדם מישראל. וזה שאמר 'זיהי מורא שמים עליכם', היינו מורא שהוא בשמים ממעל. וזה שאמר כאן 'ובכן תן פחדך' דייקא 'ה' אלוהינו, 'ואימתך' דייקא וכו', היינו יראה הבאה מכח אהבה ויראתו יתברך.

(ייטב פנים ראש השנה עט)

שאין לו, אם כן למה אצער אותו. הרה"ק בעל הייטב לב המשך ותיאר את הענינים המופלגת ששורה בבית חותנו, אך דיקא משם עלה ונתעלה, כנודע גדל קדושתו וצדקתו, וריבי התלמידים שועמיד, כמו שביקש לחרוט על מצבתו.

ויש לבאר, שאין הכוונה שכאשר שמע הישמוח משה שאין בידו מעות הוא 'חסכים' לשידוך, אלא אדרבה, הלא חז"ל אומרים (נדרים פא.) "הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה", ולכן דיקא מכוח בית יכולים לזכות לשלימות כחיה של תורה. וכמו שאנו רואים בהמשך הדורות את שלשלת

הרה"ק בעל הייטב לב זיע"א נתגדל בבית זקינו בעל הישמוח משה זיע"א, ולימים נעשה חתנו של הרה"ק מטאלטשווא זיע"א. על סדר ומהלך היוווג סיפר הייטב לב בעצמו לבנו [כמבא בספר מראה אש עמוד ס], ובתוך הדברים סיפר, שבתחילה התעכב הענין בעקבות משה ומתן על עניני ממונות, אולם ברעג שהגיעה שמועה מהימנה שאין בידו של המתנות ליתן מאומה, מיד צויה הישמוח משה לכתוב לרה"ק מטאלטשווא שהם באים תיפק לסגור את השידוך. ולפליאת הרבנית על כך ענה ואמר: "כל זמן שלא ידעתי שאין לרוב מעות לנדן, המתנתי וכו'. אך כעת שידוע אני